

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE 5/2010 rd

Regeringens proposition med förslag till lagar om ändring av rättegångsbalken och lagen om rättegång i brottmål

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 23 september 2009 en proposition med förslag till lagar om ändring av rättegångsbalken och lagen om rättegång i brottmål (RP 123/2009 rd) till lagutskottet för beredning.

Utlåtande

Lagutskottet bad den 27 november 2009 grundlagsutskottet om utlåtande. Utlåtandet (GrUU 9/2010 rd) återges efter betänkandet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Tatu Leppänen, justitieministeriet
- hovrättsråd Risto Jalanko, Helsingfors hovrätt

- tingsdomare Pasi Kumpula, Helsingfors tingsrätt
- lagman Jyrki Kiviniemi, Lapplands tingsrätt
- advokat Jouko Pelkonen, Finlands Advokatförbund
- direktör för rättshjälpsverksamheten Liisa Vehmas, Julkiset Oikeusavustajat ry
- ordförande Ilpo Salokannel, Finlands stämningmän JHL rf
- tingsdomare Jukka Jaakkola, Finlands domareförening rf.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- Vasa hovrätt
- Tammerfors tingsrätt
- Kihlakunnanulosottomiehet ry
- Personalföreningen vid Justitieförvaltningen PJF rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att delgivningsbestämmelserna i rättegångsbalken och lagen om rättegång i brottmål ska ändras. Syftet är att effektivisera delgivningen i rättegångar. Avsikten är framför allt att minska användningen av personlig stämningmannadelgivning i ostridiga fordringsmål.

Telefondelgivning införs som ett allmänt delgivningssätt vid alla allmänna domstolar. Även stämning i ostridiga fordringsmål ska kunna delges per telefon. Lagen föreslås bli kompletterad

med bestämmelser om förutsättningarna för telefondelgivning och om förfarandet i samband med den. Också användningen av andra elektroniska medier vid delgivning kommer att utökas. Stämningmannadelgivningens subsidiära karaktär understryks.

Parterna ska få en starkare ställning i samband med delgivningar. Delgivningen ska oftare kunna anföras en part, och delgivningen kan då på vissa villkor skötas av partens ombud. Par-

ternas skyldighet att medverka till att domstolen lyckas med sitt delgivningsuppdrag understryks.

En kallelse till huvudförhandling i hovrätten ska kunna sändas till den adress som en part upp-

gett också när parten har ålagts att infinna sig personligen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft våren 2010.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmän motivering

Syftet med de föreslagna ändringarna i rättegångsbalken och lagen om rättegång i brottmål (689/1997) är att effektivisera delgivningen och på så vis snabba upp behandlingen av mål i domstolar. Delgivningsalternativen blir fler när det bl.a. förskrivs att telefondelgivning ska vara det normala delgivningssättet vid alla allmänna domstolar. I dagsläget är det bara hovrätterna som kan använda sig av telefondelgivning vid kallelse till huvudförhandling. Också andra elektroniska medier ska i större utsträckning kunna utnyttjas för delgivning. Möjligheten att anförtro delgivningen åt en part breddas något. Men det är trots allt domstolen som fortsatt ska ha hand om delgivningen.

Utskottet anser propositionen vara behövlig och funktionell. Tanken bakom reformen är att minska användningen av personlig stämningsmannadelgivning i ostridiga fordringsmål, där denna form av delgivning i praktiken varit förhärskande. Stämningsmannadelgivning kan anses vara ett förhållandevis tungrott och dyrt förfarande inte minst med tanke på målens art. Dessutom har dessa mål ökat kraftigt till följd av det rådande ekonomiska läget. De normala delgivningsuppdragen blir enklare tack vare de föreslagna ändringarna samtidigt som resurser frigörs för besvärliga delgivningar.

Utskottet poängterar att delgivningen har stor principiell betydelse vid rättegångar. Genom delgivningen tillgodoses parternas rätt att bli hörda, ett av de viktigaste elementen i en rättvis rättegång. Vilket det lämpliga delgivningssättet är måste därför framför allt bedömas i relation till mottagarens rättssäkerhet. Sett ur ett praktiskt perspektiv kommer en effektivare delgivning att leda till smidigare rättegångar och en snabbare behandling av målen. Detta bidrar till

att parterna får en rättvis rättegång utan oskäligt dröjsmål.

Utskottet understryker att stämningsmän och andra tjänstemän som utför delgivningar måste få adekvat utbildning om reformen. Dessutom kräver användningen av elektroniska medier för delgivning att datasekretessen och informations-säkerheten är tryggad. Detta måste också påpekas i utbildningen.

Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande anmärkningar och ändringsförslag.

Detaljmotivering

1. Lag om ändring av rättegångsbalken

11 kap. Om delgivning i rättegång

3 b §. Enligt förslaget kan domstolen verkställa delgivningen även per telefon. En stämning kan emellertid inte delges per telefon i andra än ostridiga fordringsmål.

Frågan huruvida telefondelgivning lämpar sig eller inte måste alltid avgöras från fall till fall. Det kan hända att en handling är så diger, t.ex. på grund av bilagor, att det sätter stopp för telefondelgivning. Dessutom kan handlingen vara av den arten att telefondelgivning inte är lämplig. Detta kan vara fallet om det finns komplicerade punkter i handlingen som är svåra att förstå i telefon. I praktiken lämpar sig telefondelgivning för relativt kortfattade, enkla handlingar.

Ett annat villkor för telefondelgivning är att mottagaren tveklöst per telefon får del av handlingen och förstår innebörden av delgivningen. Jämfört med t.ex. bevislig postdelgivning har telefondelgivning den fördelen att ärendet fritt kan förklaras för mottagaren och att han eller hon kan få svar på eventuella frågor. Mottagaren kan

vara exempelvis en överskuldssatt person med nedsatt förmåga att hålla reda på saker och ting. Det är viktigt att på ett begripligt sätt förklara för mottagaren vad ärendet gäller och vad han eller hon förväntas göra. I förekommande fall bör mottagaren också få annan vägledning, t.ex. information om möjligheten att få juridisk hjälp. Det kan också brista i mottagarens språkkunskaper och då kan det vara svårt för honom eller henne att förstå delgivning som sker per telefon och dess innebörd. Också förhållandena under telefonsamtalet kan hindra delgivningen att gå fram.

Om den som verkställer delgivningen hyser den minsta misstanke om att mottagaren i telefon inte klarar av att ta del av handlingen och förstå delgivningens innebörd, uppfylls inte förutsättningarna för telefondelgivning och denna form av delgivning måste följaktligen avskriv-
vas. Också under själva telefonsamtalet gäller det att ta ställning till om telefondelgivningen faktiskt är lämplig.

Uppringaren måste i görligaste mån försäkra sig om att det är rätt person han eller hon talar med. Utskottet understryker att delgivningen måste verkställas med stor omsorg. Om den som verkställer delgivningen misstänker att personen inte är den rätta, måste telefondelgivningen avbrytas och något annat delgivningssätt tillgripas.

Ett ytterligare krav för telefondelgivning är enligt 2 mom. mottagarens samtycke, med undantag för delgivning med en part som i domstolen utövat talan i målet. Samtycket har i detta sammanhang motiverats med rättssäkerhetssynpunkter och med att samtycke också ingår i den gällande telefondelgivningsbestämmelsen i fråga om hovrätter (RB 26 kap. 28 § 2 mom.). Å andra sidan har utfrågade experter ansett samtycket vara onödigt med beaktande av de övriga kraven på telefondelgivning. Dessutom kan samtycket åtminstone ibland sätta käppar i hjulet för det praktiska delgivningsarbetet. Det kommer förmodligen att bli vanligare med telefondelgivning när metoden utvidgas till alla allmänna domstolar.

Grundlagsutskottet menar (GrUU 9/2010 rd) att delgivningen inverkar väsentligt på hur parternas rätt till en rättvis rättegång tillgodoses. Delgivningen ska ske så att mottagaren får de uppgifter han eller hon behöver för att utöva sina rättigheter. Uppgifterna ska delges på ett för mottagaren begripligt sätt och i tillräckligt god tid. Om telefondelgivningen ska lyckas i enlighet med den föreslagna bestämmelsen krävs det i praktiken att mottagaren medverkar till delgivningen och har beredskap att ta emot informationen. Därmed anser grundlagsutskottet att kravet på mottagarens samtycke i sig saknar självständig betydelse.

En handling som delgetts per telefon ska enligt 3 mom. sändas som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett. Bekräftelse behöver inte sändas om det av särskilda skäl är uppenbart obehövligt. Enligt motiven kan detta bli aktuellt t.ex. när en parts lagfarna ombud som tagit emot en kallelse meddelar att handlingen inte behöver sändas till ombudet, eller om mottagaren redan har fått handlingen.

Av motiven till 3 mom. framgår det dessutom att handlingen ska sändas genast efter delgivningen per telefon. Telefondelgivningen verkställs av stämningsmannen eller en tjänsteman vid den berörda domstolen. Denne ska utfärda ett intyg över delgivningen och där ange bl.a. när delgivningen skett och bekräftelsen sänts och vem som är mottagare respektive verkställare av delgivningen. Parten ska få en kopia av intyget.

Enligt grundlagsutskottets utlåtande anges räckvidd, villkor, förfarande och innehåll när det gäller telefondelgivning exakt och med noggrann avgränsning i lagförslaget. Grundlagsutskottet anser att kravet på samtycke i 2 mom. kan utgå utan att det på ett konstitutionellt problematiskt sätt skulle försvaga en parts rätt att bli hörd eller andra garantier för en rättvis rättegång, under förutsättning att telefondelgivning i övrigt genomförs på det sätt som regeringen föreslår.

Lagutskottet vill påpeka att det finns bestämmelser som tryggar svarandens ställning även i annan gällande lagstiftning. Om det handlar om en stämning i ett ostridigt fordringsmål, ska till-

räckligt med tid avsätts för svaromålet. Tidsfristen kan på begäran förlängas (RB 5 kap. 11 §). Om svaranden inte har avgivit svaromålet inom utsatt tid, bifalls käromålet normalt genom en tredskodom. Även därefter har svaranden rätt att söka återvinning av tredskodomen vid den domstol som har meddelat domen (RB 12 kap. 15 §). Tidsfristen börjar löpa först när tredskodomen delgivits svaranden.

Utskottet anser följaktligen att kravet på samtycke kan utgå i samband med telefondelgivning och föreslår att den sista meningen i 11 kap. 3 b § 2 mom. stryks.

Utifrån propositionsmotiven och utlåtandet från grundlagsutskottet föreslår lagutskottet dessutom att 3 mom. kompletteras med en passus om att handlingen ska sändas till mottagaren utan dröjsmål efter telefondelgivningen. Om delgivningen sker t.ex. på kvällen efter tjänstetid tillåter bestämmelsen då att handlingen sänds till mottagaren genast då det åter blir tjänstetid. Utskottet anser det viktigt att skyldigheten att sända en handling utan dröjsmål gäller såväl den delgivna handlingen som kopian av intyget över delgivningen.

Domstolen behåller ett exemplar av intyget över delgivningen. Det kan tas fram om någon senare börjar tvista om verkställande av delgivningen. Utskottet menar att uppgifterna om telefondelgivning blir behörigen registrerade på ovan angivet sätt och ser ingen anledning att vidta några ytterligare åtgärder.

Enligt 3 mom. verkställs telefondelgivningen av stämningsmannen eller en tjänsteman vid den behöriga domstolen. Meningen är att bestämmelsen också ska tillämpas t.ex. på delgivning av kallelser i hovrätterna som saknar stämningsmän. Därför är det viktigt att lagen medger att telefondelgivning också kan verkställas av någon annan domstolstjänsteman än stämningsmannen, i praktiken främst någon som hör till kanslipersonalen. Telefondelgivningen har redan nu fallit på kanslipersonalens lott vid hovrätterna. Utskottet ser det motiverade i att inte närmare bestämma om arbetsfördelningen mellan stämningsmännen och andra tjänstemän. Domstolarna kan på så vis lägga fast en så fungerande ar-

betsfördelning som möjligt. Utskottet vill påminna om att den tjänsteman som verkställer delgivningen utför uppdraget under tjänsteansvar.

26 kap. Om behandlingen av besvärssökanden i hovrätten

28 §. Enligt paragrafen får hovrätten så som det föreskrivs i 11 kap. 3 a § också per brev till den adress som parten har uppgett för domstolen kalla en ändringssökande och en sådan motpart till ändringssökanden som har bemött besvären att personligen infinna sig till huvudförhandling i hovrätten. Detta innebär ett undantag från 11 kap. 16 § 4 mom. i rättegångsbalken som föreskriver att en handling, där det har bestämts att någon personligen ska vara närvarande vid domstolen, ska delges honom själv.

Syftet med förslaget är att förenkla delgivningen av kallelse till huvudförhandling i hovrätterna och därmed bidra till smidigare och snabbare rättegångar. I dagsläget kan ett mål inte avgöras i hovrätten, om ändringssökanden håller sig undan delgivningen. Inställd huvudförhandling för att delgivningen misslyckats är en av orsakerna till att rättegångarna drar ut på tiden i hovrätterna.

Utskottet konstaterar att den föreslagna bestämmelsen endast gäller överklagandefasen. Målet har vid det laget redan hunnit behandlas och avgöras en gång i tingsrätten. Rättegångarna bör företrädesvis föras vid tingsrätterna. Dessutom bör hänsyn tas till rättssäkerheten för den som vunnit målet i tingsrätten. Rättssäkerheten kräver nämligen att målet avgörs vid hovrätten inom rimlig tid.

Redan innan adressen lämnas till hovrätten är det viktigt att fundera om den lämpar sig som processadress, understryker utskottet. Hovrätten bör kunna utgå från att den uppgivna adressen faktiskt kan användas. Om det finns anledning att anta att en part inte får del av en kallelse på den uppgivna adressen, ska hovrätten enligt den föreslagna 28 § dessutom om möjligt delge parten kallelsen per telefon och sända den till partens postadress eller elektroniska adress, om den är känd.

I de flesta mål företräds parterna av ett ombud i hovrätten och används ombudets adress som processadress. I sådana fall sänds kallelsen uteslutande till ombudets adress. Utskottet poängterar att förfarandet inte är avsett att flytta över delgivningsuppdraget och delgivningsansvaret från hovrätten till ombudet. Exempelvis i brottmål är det tänkbart att ombudet inte alltid känner till ändringssökandens adress eller vistelseort. Om den personliga kallelsen sänds till ombudet på processadressen räcker det att ombudet med normala metoder försöker nå sin huvudman. Låter sig detta inte göra har ombudet uppfyllt sin plikt när han eller hon informerar hovrätten om saken. Då är det hovrättens sak att försöka få tag på parten med de nämnda kompletterande metoderna.

I den kallelse som sänds till ändringssökandens processadress eller processadressen för den motpart som bemött besvären ska sättas ut sedvanliga hot i händelse av förfallolös utevaro. För att trygga den inkallades ställning föreskrivs det i 28 § att den inkallade inte kan dömas till vite som förelagts för förfallolös utevaro, om kallelsen till huvudförhandlingen delgetts genom att den sänts till partens processadress.

Ändringssökandens ställning tryggas också av den gällande 26 kap. 22 § i rättegångsbalken som ger ändringssökanden rätt att få besvären behandlade på nytt om de avskrivits på grund av ändringssökandens utevaro, men han har haft laga förfall och inte kunnat anmäla detta i tid.

Utskottet finner alltså den föreslagna bestämmelsen motiverad i och med att den tar hänsyn till olika rättsskyddsaspekter. Utskottet tillstyrker den utan ändringar.

Utskottets förslag till beslut

Riksdagen

*godkänner lagförslag 2 utan ändringar
och*

godkänner lagförslag 1 enligt propositionen men 11 kap. 3 b § med följande ändringar:

Utskottets ändringsförslag

Lagförslag 1

11 kap.

Om delgivning i rättegång

Skötsel av delgivning

3 b §

(1 mom. som i RP)

Telefondelgivning kan verkställas, om den är lämplig med hänsyn till handlingens omfattning och art och om mottagaren tveklöst per telefon får del av handlingen och förstår innebörden av delgivningen. *(Utesl.)*

Per telefon ska mottagaren delges uppgifter om det mål som handlingen gäller, yrkandet eller skyldigheten och dess huvudsakliga grund, fristen och vitet samt övriga motsvarande behövliga omständigheter. En handling som delgetts per telefon ska *utan dröjsmål* sändas som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett, om detta inte av särskilda skäl är uppenbart obehövt. Telefondelgivningen verkställs av stämningsmannen eller en tjänsteman vid domstolen i fråga. Över delgivningen ska utfärdas ett intyg med iakttagande av 17 § 1 mom. i tillämpliga delar *och en kopia av intyget utan dröjsmål sändas till mottagaren som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett.*

LaUB 5/2010 rd — RP 123/2009 rd

Helsingfors den 14 april 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Janina Andersson /gröna
vordf. Anna-Maja Henriksson /sv
medl. Esko Ahonen /cent
Kalle Jokinen /saml
Timo Kalli /cent
Oiva Kaltiokumpu /cent
Ilkka Kantola /sd
Sampsa Kataja /saml
Krista Kiuru /sd

Jari Larikka /saml
Sanna Lauslahti /saml
Outi Mäkelä /saml
Raimo Piirainen /sd
Pirkko Ruohonen-Lerner /saf
Tero Rönni /sd
Kari Uotila /vänst
Mirja Vehkaperä /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Minna-Liisa Rinne.

RESERVATION

Motivering

Det sätter rättssäkerheten i gungning för gäldenärer i vårt land, om borgenärernas stämningar får delges dem per telefon. Alldeles särskilt tär det på rättssäkerheten om telefondelgivning tillåts utan den instämdes samtycke. Rättssäkerheten försämrats också om det är stämningsmannen eller någon annan liknande som efter prövning och bekvämlighet får avgöra om det är onödigt eller behövt att i efterhand sända den per telefon delgivna stämningen till gäldenären också i pappersform.

Dessa gäldenärer som föreslås kunna bli stämda för sina skulder per telefon är i de flesta fall vanliga konsumenter, löntagare och andra liknande noviser på det juridiska området, medan borgenärerna är företag och inkassobyråer med uppdrag från företag. Att tillåta telefonsämning ligger i dessa aktörers intresse. Stämningar som delges per telefon är därtill förknippade med risk för misstag och fel, som inte är sällsynta i det verkliga livet och som leder till återbrytande av dom, förutsatt att gäldenären över huvud har kraft att gå så långt för att strida för sin rätt.

Av dessa rättssäkerhetsskäl bör möjligheten att delge stämning per telefon strykas i 11 kap. 3 b § 1 mom. i rättegångsbalken.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner lagförslag 2 enligt betänkandet och

att riksdagen godkänner lagförslag 1 enligt betänkandet men 11 kap. 3 b § 1 mom. med följande ändringar:

Reservationens ändringsförslag

Lagförslag 1

11 kap.

Om delgivning i rättegång

Skötsel av delgivning

3 b §

När domstolen har hand om delgivningen, kan den verkställas också så att innehållet i den handling som ska delges berättas för mottagaren per telefon (*telefondelgivning*). En stämning kan dock inte delges per telefon (*utesl.*).

— — — — —

Helsingfors den 14 april 2010

Pirkko Ruuhonen-Lerner /saf